

بسم الله الرحمن الرحيم

جاسه سيزدهم مجازی نحو ۲

{مبادی ۳. قسمت نحو}

موضوع: مفعول فيه

مدرس: دکتر شیدایی

رشته: آموزش الهیات ۹۷

(۱۶۱) مفعول فیه که ظرف هم نامیده میشود به اسم های زمانی و مکانی گفته میشود که منصوب است در حالی که متضمن معنی (فی) است (یعنی اگر قبل از آن حرف (فی) بگذاریم، همان معنی را میدهد)
اما اگر متضمن معنی (فی) نباشد (نشود قبل از آن «فی» را در ذهن تصور کرد) مانند ما بقی کلمات نقش میگیرد مثل کلمه یوم به عنوان اسم زمان

در مثال: سافرتُ یومَ الجمعة (سفر کردم در روز جمعه)
چون متضمن معنای «فی» ظرف و منصوب است.

و در مثال : یومُ الجمعة مبارکُ
چون متضمن معنای «فی» نیست مثل بقیه اسم ها نقش میگیرد مثلاً در اینجا «یومُ» مبتدا و مرفوع است.

۱۶۲) سوال : کدام یک از اسم های زمان قابلیت این را دارند که ظرف باشند و منصوب شوند ؟

جواب: ظرف های زمان مبهم و محدودی که دارای معانی «فی» باشند.

*** ظرف زمان مبهم، اسم زمانی است که دلالت میکند بر زمان غیر معین .

مثل: « وقت ، زمان ، حین ، متی ، عندما، مذ، منذ .

*** ظرف زمان حدود: اسم زمانی است که دلالت میکند بر دقت محدود و مشخص مثل « یوم ، ساعة ، شهر ، سنّة، أسبوع، فصل، نهار، مساء، صبح، لیل و ...

۱۶۳) سوال : چه اسم های مکانی قابلیت ظرف شدن دارند ؟

جواب: ظرف مکان مشتق و مبهم

*** ظرف مکان مبهم مثل اسم های جهت ششگانه:

فوق، تحت، خلف (وراء)، امام (قَدَّامَ)، یَمِینَ، (یَمِینَ)، یَسَار (یَسَر)، میلاً، (مایل) واحد اندازه گیری)، متر، کیلو متر، عند، قرب، عین،

*** ظرف مکان مشتق بر وزن مَفْعَل یا مَفْعِل : به شرطی که عاملی از لفظ خودش قبل از آن بیاید «جلستُ مجلسَ ابی»

ظرف مکان و منصوب

۱۶۴) ظرف مکان اگر محدود باشد (مثل مسجد و مدرسه و ...) قبل آن حرف «فی» ظاهر میشود به جار و مجرور .

بنابراین باید گفت صَلَّیْتُ فِی الْمَسْجِدِ

جار و مجرور

اما منالی مثل: دخلت المسجدَ

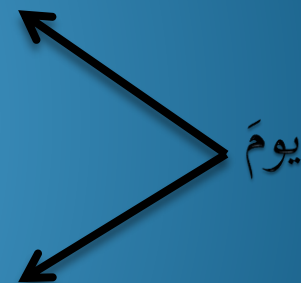
در اینجا مسجد مفعول به است نه مفعول فیه (چون محدود است، «فی» باید ظاهر میشد)

۱۶۵) ظرف چند نوع است ؟ دو نوع: متصرف و غیر متصرف

۱) متصرف : اگر ظرف همیشه ظرف نباشد و به جزء ظرف بدون نقش های دیگری بگیرد ، به آن ظرف متصرف میگویند .

سافرت یوم الجمعة
ظرف

یوم الجمعة مبارک
مبتدا

***توجه: ظروف مبهم معمولاً غیر متصرف هستند

جلستُ عندَ المعلمِ ← ظرف غیر متصرف
ظرف و منصوب

جلستُ من عندَ المعلم ← ظرف غیر متصرف
جار و مجرور

چون فقط همین دو نقش را میگیرند

۱۶۶) شش چیز میتوانند نایب ظرف شوند :

(۱) مصدر : جَعْتُكَ طُلُوعَ الشَّمْسِ به جای مَطْلَع

(۲) وصف (صفت) : نَمْتُ طَوِيلًا به جای نَمْتُ زَمَانًا طَوِيلًا زمان
حذف شده و صفت آن باقی مانده ظرف صفت

(۳) عدد (اعداد ۳ تا بی نهایت) : سَرْتُ خَمْسَةَ أَيَّامٍ نایب ظرف مضاف الیه

در این صورت عدد به جای ظرف منصوب میشود (به عنوان نایب ظرف) و
ظرف بعد از آن نقش (مضاف الیه یا تمیز میگیرد)

(۴) اسم اشاره : وَقَفْتُ تِلْكَ السَّاعَةَ ← عطف بیان نایب ظرف

در این صورت کل کنصوب میشود به نیابت از ظرف و ظرف بعد از آن نقش
مضاف الیه میگیرد

۵) هرچه معنای کلیت بدهد : (کلّ) : مشیْتُ کلّ النهار

نایب ظرف مضاف الیه

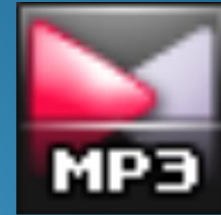
در این صورت کل منصوب می شود به نایب از ظرف و ظرف بعد از آن
نقش مضاف الیه میگیرد

۶) هرچه معنای جزئیت بدهد : (بعض) : سهرْتُ بعضَ الیل

نایب ظرف مضاف الیه

نقش ها : مثل کل بعض : نایب ظرف و منصوب لیل : مضاف الیه
و مجرور

ویس مربوط به این درس

297-43.mp3